

Alojz Ihan

Ritem

Wieser, Celovec 1993

O Alojzu Ihanu sta pred leti obstajali vsaj dve "resnici": prva je trdila, da je pesniški inovator, ki je v slovensko poezijo uvedel poetiko zgodbe. Druga je bila manj prijazna: avtorju *Srebrnika*, Goranovemu nagrajencu in zmagovalcu festivala poezije v Titovem Vrbasu, je oponašala, da so kritiki že skoraj preveč napihili njegov sloves odličnega mladega avtorja. Kdo je imel prav? Odgovorimo v duhu znane in velikokrat citirane anekdote: vsi imajo prav.

Ihanova prva pesniška zbirka je izšla leta 1986, v času, ko se je pri nas že govorilo o "postmodernizmu" in so jezikovne eksperimente, ki prehajajo v čisti formalizem, spoznali za nekaj preživelega in zastarelega. Zgodba je doživljala svoj veliki povratak, in to ne samo v prozi: majhne zgodbe, ki naj bi zamenjale nič več možne velike zgodbe, so bile ravno tako ali še bolj primerne za poezijo kot za (kratko) prozo, meje med literarnimi vrstami in zvrstmi so postajale vse manj pomembne. *Srebrnik* je uspešno utelešal duha časa: zbirka obsega devetindevetdeset narativnih pesmi ali kar kratkih zgodb – krajše je verjetno pisal samo Andrej Blatnik, ki pa je, kot vsi vemo, prozaist. Prav imajo torej tisti, ki pravijo, da je Ihan v slovensko poezijo uvedel majhno zgodbo.

Iz sodobne poezije izrinjeni način preprostega izražanja, v katerega je vpeta (globlja) sporočilnost, je sredi osemdesetih deloval sveže in hkrati arhaično, tako da so Ihana primerjali celo s starimi modreci. Mislim, da je ta primerjava bolj posledica podobnosti, ki obstaja na formalni ravni, kot podobnosti na ravni vsebine. V literaturi od nekdaj velja pravilo, da ne sme govoriti naravnost ali neposredno: to, kar "želi povedati," je sicer včasih tako neulovljivo, da se ne da ubesediti drugače kot v zakritih simbolih, ki se vsaj deloma približujejo Neizrekljivemu. Toda tudi kadar je "bistvo" ali "sporočilo" povsem razvidno in bi ga lahko povedali naravnost, trdijo nekatere knjige o estetiki, se prava umetnost temu izogne in ubere bolj ovinkasto pot: pripoveduje o zunanjem in daje samo slutiti tisto, kar je "skrito", kar je "notranje". Človekova kretnja na primer veliko pove o njegovem razpoloženju in duševnosti, podobno je s predmeti, ki ga obdajajo, z okoljem, v katerem je, in tako naprej v nedogled: vse govori. Do skrajnosti

prigan in najbolj očiten primer takega načina izražanja so prilike: najbrž ni nikogar, ki ne bi razumel, da na primer svetopisemska prilika o sejalcu ne govori samo o določenem sejalcu, ampak o človeku nasploh. Ihanova poezija – kljub nekaterim pomislekom – sodi v poetiko zakritega načina izražanja: pripoveduje zgodbe s površja, iz vsakdanjika, ki želijo delovati na način prilike, torej opozarjati na nekaj občevaljnega in vseprisotnega. Vprašanje je seveda, ali to uspeva Ihanovi poeziji v celoti. Odgovor je negativen: nekatere pesmi so preveč eksplicitne, moralistično didaktične ali osebno angažirane, druge pa se opisani shemi celo izmikajo in namesto iz nekega zunanega dogodka izhajajo iz subjekta samega, iz njegovega čustvovanja. Tako je na primer uvodna pesem v zbirki *Ritem*, njen naslov je *Modراسي*, v okviru Ihanovega opusa povsem drugačna: umestili bi jo lahko v tradicionalno ljubezensko liriko, ki se igra z mislijo, da med ljubeznijo in sovraštvom ni ostre ločnice. *Modراسov* ne moremo primerjati s priliko, (navidezna) distanca do sveta in problemov je izgubljena, predmet opisovanja ni več nekaj zunanega, ampak notranjost lirskega subjekta. To seveda še ne pomeni, da je izražanje postalo čisto neposredno – za to poskrbijo metafore – ampak to je zakritost dugačne vrste. Tematiko *Modراسov* povzema še nekaj pesmi iz zbirke *Ritem*, vendar je novih pesmi premalo, da bi lahko govorili o bistvenemu premiku v Ihanovi poetiki. Zbirka *Ritem* je v glavnem dedič prejšnjih dveh zbirk, približno tretjina pesmi je bila celo že objavljenih v *Srebrniku* ali v *Igralcih pokra*. Nove pesmi, razen že omenjenih ljubezenskih, sledijo stari poetiki, z drobno opazko, da se tematsko pogosteje in bolj eksplicitno vežejo na politično stvarnost – omenjena je na primer slovenska vojna, pokol v Pekingu, vojna v Bosni in celo literarni večer bosenskih pesnikov v Ljubljani – to jim daje pridih angažiranosti.

Zdaj pa je že čas, da se vprašamo tudi o vsebini – ne le o "kako", ampak tudi o "kaj", če parafraziramo geslo iz osemdesetih – in poskušamo ugotoviti, ali je to, kar nam Ihan ponuja v premislek, tudi vsebinsko tako pomembno in sporočilno, kot je (bilo) formalno inovatorsko. Aleš Debeljak je pred leti zapisal, da "v tej poeziji ni odločilna poanta, pač pa stimmung, vzdušje." Ali to pomeni, da je "kako" pomembnejši od "kaj"? Če se ob *Srebrniku* morda še da spekulirati o tem, da pesnik samo simulira način izražanja starih modrecev, da ga zanima bolj način izražanja kot to, kar naključni bralec v njegovi poeziji prebere, pa je to težko trditi za njegovo zadnjo zbirko, v kateri se globoka humanistična podstat njegove poezije prebije na površje in se ob mejnih vprašanih civilizacije (kako lahko človek ubija, na primer) izkaže, kaj je pesnikov primarni interes: ne pesnjenje zaradi igre z jezikom, ampak pesnjenje zato, ker je nekaj treba povedati na glas. Paradoksalno (kakor za koga, seveda) so najboljše tiste Ihanove pesmi, v katerih ni na prvi pogled razvidna nobena poanta, tiste, ob katerih se šele ob ponovnem branju zbudi občutek, da gre v njih "za nekaj več", ne samo za prepisovanje sveta. Ihan je v svojih najboljših trenutkih luciden in igriv, ironičen in globokoumen, človeško topel in zaskrbljen. Meni najljubša Ihanova zbirka je še zmeraj *Srebrnik*, toda nekaj meni najljubših Ihanovih pesmi je iz *Ritma*, na primer *Spet se gledava s pripravljenimi telesi*, ki sodi med prej omenjene ljubezenske pesmi, za katere

katere bomo nekoč morda rekli, da so bile zametek nove Ihanove poetike. Pomenljiva se mi zdi pesem *O festivalu poezije* – lahkotna in humorna pripoved o pesniku, ki sredi noči "nastavlja antene in preklinja, da so zbudili ravno njega, ko imajo v Ameriki njihovi pesniki jasen dan." Pomenljiva in obetavna, ker kaže, da imamo dobrega pesnika, ki svoje početje jemlje z distanco in ima pesnjenje za Božji dar (in prekletstvo obenem), ki se ga ne da izsiliti.

Darja Pavlič

NOVOSTI V ZBIRKI SVETOVNI KLASIKI
ZALOŽBA MIHELAČ

Najboljše iz dramskega opusa velikega ruskega pisca ANTONA PAVLOVIČA ČEHOVA – STRIČEK VANJA, TRI SESTRE in ČEŠNJEV VRT – smo dobili v ta hip najboljšem možnem prevodu pesnika Milana Jesiha.

M
MIHELAČ